

Cuprins

caietul galben	7
caietul albastru	49
caietul verde	81
caietul portocaliu	129
caietul roșu	167
caietul negru	193
<i>Bibliografie</i>	205

Dan COMAN

Enescu

Caiete de repetiții

POLIROM
2019

Îi plăcea să călătorească. Se așeza în tren, la fereastră, cu fruntea lipită de geamul întotdeauna rece, și rămânea așa, nemișcat, tot drumul, aproape înțepenit în poziția aceea – imediat ce trenul se punea în mișcare, mintea începea să-i lucreze febril, schimbându-și mereu culorile, intensificându-le. Compunea fără să uite nimic, nici o notă, nici o idee, nici una din structurile muzicale complexe pe care mai apoi, ajuns la Cracalia sau Mihăileni, le trecea fără greșală pe hîrtie, completîndu-le, rotunjindu-le, definitivîndu-le.

Casa tatălui: timp ideal pentru munca la *Simfonia a II-a de școală în fa minor*.

Casa mamei: timp întors pe dos, ca un cojoc vechi, lăsat la aerisit, ademenind aerul primăverii.

Între ele, oferindu-i siguranță, Ateneul din București: pe 2 martie 1896 a urcat pe scenă alături de Theodor Fuchs, într-un splendid recital de vioară. Bruch, Vieuxtemps, Wieniawski.

Tatăl său, care-l însoțea și de această dată, a insistat să-l urmeze și la Paris – acolo unde, la finalul lunii, sub bagheta lui Fernand Halphen, George și-a prezentat ca solist, alături de Orchestra Conservatorului, partea întâi a *Concertului pentru vioară și orchestră în la major*. În afară de Jurjac, toți ceilalți au fost încîntați. Întors în camera lui din Douai, băiatul și-a promis că n-o să mai compună niciodată pentru vioară. Nu așa. Îl iritau tot mai mult trucerile tradiționale ale virtuozității folosite în astfel

de concerte – da, inclusiv în concertul lui. Nu asta era rolul viorii. Nu așa trebuia să iasă în evidență. Intimitatea expresivă a aceluia instrument, asta era tot ce-l interesa.

Cel de-al doilea an la Conservator a început cu demisia neașteptată a lui Massenet și numirea lui Gabriel Fauré ca succesor al acestuia. Inițial, revolta lui Enescu (temperată doar în lungile plimbări alături de Eva) a fost preluată și de câțiva dintre colegii lui – Massenet fusese nu doar un profesor excelent, ci și un tactician foarte iscusit în strategiile de subminare a regulilor Conservatorului, reușise să spargă din loc în loc zidurile de granit ridicate în ultimul secol, eliberându-și elevii din nenumărate constrângeri, arătându-le că există multe alte posibilități de a face muzică, chiar dacă, zicea profesorul, cel mai adesea ele nu vor fi apreciate de școală.

Revolta a durat însă doar pînă după primele ore cu Fauré. Era evident pentru toți, acesta nu era un profesor înnăscut, ca Massenet, nu prea îl interesau chestiunile de tehnică – în plus, discuțiile ajungeau uneori să fie pe teme generale, artistice și mai puțin analize profesionale ale lucrărilor făcute de studenți. Totuși, reușea mereu să-i însuflețească, trecînd de la unul la altul pasiunea sa, ca pe o șapcă enormă, foarte colorată, rîzînd și gesticulînd pînă la epuizare, fandînd și declamînd – ajunseseră cu toții să-l adore.

Foarte talentat, foarte muncitor, foarte atras de formele clasice.

Muncitor, gîndește mult și extraordinar de talentat.
Foarte talentat și foarte muncitor.

Caracterizările lui Enescu exprimate în nenumărate rînduri de Fauré îl făceau pe Roger-Ducasse să zîmbească ironic. Muncitor, muncitor, muncitor – te descrie de parcă ai fi agricultor, nu muzician. Dar Jurjac știa că tînărul acela rezervat, cu spirit caustic, ținea cel puțin la fel de mult la Fauré cît ținea Fauré la el. El și Maurice Ravel erau, de departe, preferații profesorului. Cu Ravel, Enescu avea mereu discuții în contradictoriu – erau temperamente atît de diferite, încît se ciocneau aproape la fiecare replică, dar asta nu l-a împiedicat pe George să cînte alături de el la ora lui Fauré compozițiile lui Ravel, pe care le apreciau cu toții – *Sonata pentru vioară în la minor* și *Șeherezada*, minunate. Maurice era, fără îndoială, un compozitor foarte talentat. Și muncitor, foarte muncitor, a comentat sarcastic Ducasse, alăturîndu-se lui Jurjac, Evei și lui Cortot în plimbările de seară de-a lungul Senei.

La capătul uneia dintre aceste plimbări, rămași doar ei doi, ascultînd proiectele pe care Enescu i le prezenta tot mai înflăcărat, Roger-Ducasse l-a oprit cu un gest scurt și, privindu-l în ochi, i-a spus: sfatul meu, prietene, e să încerci să nu mai faci asta. Prea multă ambiție înseamnă risipire. Nu scrie mai

multe simfonii în același timp, mai bine compune un singur lucru, care să vină din inimă.

Așa a făcut: într-o singură lună a terminat *Simfonia a III-a de școală în fa major (Allegro vivace e con brio; Andantino, quasi Allegretto; Tempo di Menueto; Allegro vivace)*.

4

La începutul lui 1897 (chiar dacă era abia ianuarie, zăpada dispăruse inclusiv de pe acoperișuri), Elena Bibescu a considerat că era cel mai bun moment pentru a îndrepta lumina strălucitoare a Parisului asupra tânărului Enescu – pe care-l adora (seriozitatea lui de adult încăpățânat, ochii lui verzi, puritatea minții, talentul său formidabil) și de care avea de gând să se ocupe în mod special. George a debutat ca violonist în salonul prințesei, care l-a acompaniat la pian, în *Concertul* lui Mendelssohn-Bartoldy și în *Sonata Kreutzer* de Beethoven. Deși era convinsă că va fi un succes, prințesa a fost copleșită de reacțiile invitaților. Admirația pe care-o genera băiatul era imediată și fără echivoc.

În primăvară, Enescu îi este prezentat de prințesă lui Camille Saint-Saëns. Are la activ trei simfonii și un cvintet și a obținut la 11 ani toate premiile

Conservatorului din Viena, i-a spus aceasta maestrului. Cred că e sortit să ajungă una din figurile noastre ilustre.

Ce-o să-i arăt? Cu lucrările de pînă acum nu mă pot prezenta dinaintea lui!

În primăvara aceea, în timp ce se plimba cu Eva prin pădurea de la Mihăileni, distrîndu-se (încerca să-i cînte la frunză bucăți din *Simfonia a IX-a* de Beethoven) și minunîndu-se (a cîta oară!) de sunetul aspru și ascuțit, de drîmbă, al acelui instrument natural, vechi de cînd lumea, a avut brusc ideea unui poem. Un poem simfonic – o lucrare în care să folosească toate ritmurile și structurile folclorului românesc, o poveste, ca acelea spuse odinioară de mama sa, în care să aducă în prim-plan imaginile familiare ale acelor locuri, sunetul clopotului chemînd sătenii la vecernie, legendele legate de înserare și de lumina lunii, fluierul ciobanului și melancolia doinei, furtuna și noaptea, liniștea venită odată cu venirea zorilor, o zi de sărbătoare, lume veselă adunată la horă, dansînd, rotirea aceea molipsitoare a corpurilor în mijlocul extazului – s-a întors imediat acasă și, tremurînd de bucurie, la lumina lămpii, s-a apucat de treabă.

Costache le invitase pe doamna Rolland și pe fiica ei la Cracalia, iar ele acceptaseră bucuroase invitația și l-au însoțit pe tînărul Enescu în România.

Tatăl său și doamna Rolland se înțelegeau de minune, așa că nu a fost nici o supărare când el și Eva au plecat pentru trei zile la Mihăileni – George era nerăbdător să-i facă cunoștință Evei cu mama sa și era nerăbdător să înoate cu Eva în Siret.

Aceeași bucurie pe care o resimțise și când începuse *Simfonia I de școală* – aceeași nerăbdare și certitudinea că e aproape de un salt decisiv; dacă va reuși să mute pe foaie, în textura imprimată de realitate a manuscrisului, tot ceea ce avea în minte, va putea în sfârșit să se liniștească, să facă și altceva, să se pregătească, de exemplu, pentru concursul de vioară; cu un an înainte, pentru că nu era francez, îi fusese imposibil să participe – anul acesta nu se putea concentra. Munca la *Poemă* îl făcea să simtă că orice altceva era pierdere de timp, inutilă risipire a zilei – pînă și prezența Evei îl disturba, pînă și discuțiile cu tatăl său i se păreau prea lungi, încerca să reducă timpul acordat celorlalți, să revină la masa lui, la singurul lucru pe care îl considera relevant și care-i umplea pînă la refuz mintea. Muzica din cap, sofisticata structură de acolo, se lăsa cu greu prinsă și adusă în realitate – diferența dintre impresie și expresie, despre care discutase în atîtea rînduri cu prietenii săi. Toate celelalte lucrări ale sale (da, da, inclusiv *Simfoniile de școală*) i se păreau acum simple exerciții, pași mici, nenumărați pași pe care, cu efort și încăpăținare, îi făcuse doar ca să ajungă aici.